

**ARMOEDE IS OOK
LOKAAL
DE LOKALE
ARMOEDEBAROMETER
SINT-NIKLAAS**

DECENNIUMDOELEN
Geef armoede geen kans

EEN DECENNIUM ARMOEDIG BELEID

Waarom een lokale armoedebaarometer?

Gemeenten en steden krijgen meer en meer een belangrijke rol in de strijd tegen armoede. Zij staan immers vooraan samen met het middenveld en verschillende welzijnsactoren in het lokale veld. Daar vinden ze onder hun bewoners gezinnen die leven in of nabij armoede en gezinnen die nood hebben aan versterking, hulp of begeleiding. Zij staan ook vooraan om geconfronteerd te worden met nieuwe noden, decenniumdoelgroepen en sociale risico's.

Het OCMW-decreet en het decreet lokaal sociaal beleid plaatsen bijgevolg de gemeente, het OCMW of binnenkort de sociale dienst van de gemeente, centraal in een netwerk van organisaties die allen vertrekken van de uitbouw van de rechten van de mens.

De decentralisering van het welzijns- en meer bepaald het armoedebestrijdingsbeleid gebeurt binnen een brede beweging waarbij lokale besturen meer verantwoordelijkheden krijgen. Ook op andere beleidsdomeinen worden gemeenten geconfronteerd met nieuwe opdrachten. In vergelijking met Nederland of het Verenigd Koninkrijk gaat dit nog niet zo ver. In die en andere landen zijn lokale besturen de organisator van het sociaal beleid. In veel landen gaat dit gepaard met een besparingsoperatie voor de hogere overheden, met alle gevolge van dien voor het lokaal sociaal beleid. De Vlaamse decentralisering verloopt –voorlopig?— anders.

Meer bevoegdheden veronderstelt ook meer beleid. De uitdaging voor de Vlaamse gemeenten en steden is dan ook een armoedebestrijdingsbeleid uit te tekenen.

Een kant van de uitdaging is dat gemeenten heel wat moeten ondergaan. Zij zijn niet verantwoordelijk voor complexe situaties die veelal het resultaat zijn van mondiale ontwikkelingen, zoals de toenemende globalisering, de economische crisis en de toenemende migratie- en vluchtelingenstromen waar ze zelf geen vat op hebben. De lokale overheden zijn ook niet verantwoordelijk voor het Vlaamse of federale beleid rond bijvoorbeeld minima, werkloosheidsuitkeringen, de kostprijs van energie en water, het woonbeleid, ... Ze dragen er wél de gevolgen van.

De andere kant van de uitdaging is dat gemeenten wél een beleid kunnen voeren: een sociaal woonbeleid, toegankelijke scholen, voldoende kinderopvang, een inclusief leefloonbeleid, een outreachende werking, een sociaal energiebeleid, samenwerking met armoedeorganisaties, middenveld en welzijnsactoren, ... Kortom, gemeenten kunnen een breed armoedebestrijdingsbeleid ontwikkelen, uitbouwen en financieren.

Meer bevoegdheden veronderstelt ook meer middelen. Deze komen van Vlaanderen en de federale overheid, maar komen ook van de eigen belastingen. Een breed welzijns- en armoedebestrijdingsbeleid houdt dan ook een inkomsten- en uitgavenbeleid in dat kiest voor armoedebestrijding en meer welzijn.

Een lokale armoedebaarometer helpt gemeenten bij het maken van die keuzes.

Een lokale armoedebaarometer

De Armoedebaarometer van Decenniumdoelen vormt de basis van de lokale armoedebaarometer. De lokale armoedebaarometer bevat eveneens lokale decenniumdoelen: elke gemeente helpt mee de armoede in Vlaanderen of België te halveren op 10 jaar tijd.

De lokale armoedebaarometer kent drie decenniumdoelen: de halvering van de kinderarmoede; de halvering van de werkloosheid en het bereiken van het sociaal objectief m.b.t. sociale woningen. Deze drie decenniumdoelen worden verder uitgewerkt met andere grafieken. Hiermee kan elke gemeente een ernstig armoedebestrijdingsbeleid uitwerken.

We vergelijken enkel binnen de gemeente. Vergelijking tussen gemeenten is immers moeilijk. Gemeenten verschillen net teveel van elkaar, zelfs binnen de 15 clusters van de Belfius-indeling. Hoe kun je Aalst met bv Turnhout vergelijken? Beiden zitten in dezelfde cluster, maar beide steden verschillen hemelsbreed van elkaar. De vraag is dus, wat is de meerwaarde van de vergelijking? Zeker omdat gemeenten heel wat moeten ondergaan. Bovendien spelen de lokale omstandigheden soms een grote rol: sommige gemeenten hebben omwille van hun woonpatrimonium (19^e -eeuwse arbeidersbuurten) een goedkoper huurbestand en hebben hierdoor meer lagere inkomensgroepen.

Gemeenten zijn binnen bepaalde grenzen zelf verantwoordelijk voor een breed welzijns- en armoedebestrijdingsbeleid. De lokale armoedebaarometer helpt gemeenten, armoedeorganisaties en middenveld om die verantwoordelijkheid te duiden en te sturen. De lokale armoedebaarometer is een actie-instrument waarmee het politieke debat over een eigen armoedebestrijdingsbeleid kan gevoerd worden.

In tegenstelling tot de Armoedebaarometer is de lokale armoedebaarometer niet allesomvattend. Er ontbreken namelijk heel wat gegevens over de lokale gezondheid, de geletterdheid, de participatie van mensen die leven in of nabij armoede, ... Dit is een pleidooi voor een nog gedetailleerdere gegevensverzameling. Als gemeenten meer bevoegdheden krijgen, dan moeten ze ook hun beleid kunnen monitoren. Dit is een gedeelde verantwoordelijkheid tussen lokale, Vlaamse en federale overheden.

Decenniumdoelen

Jos Geysels

Voorzitter Decenniumdoelen

Michel Debruyne

Coördinator Decenniumdoelen

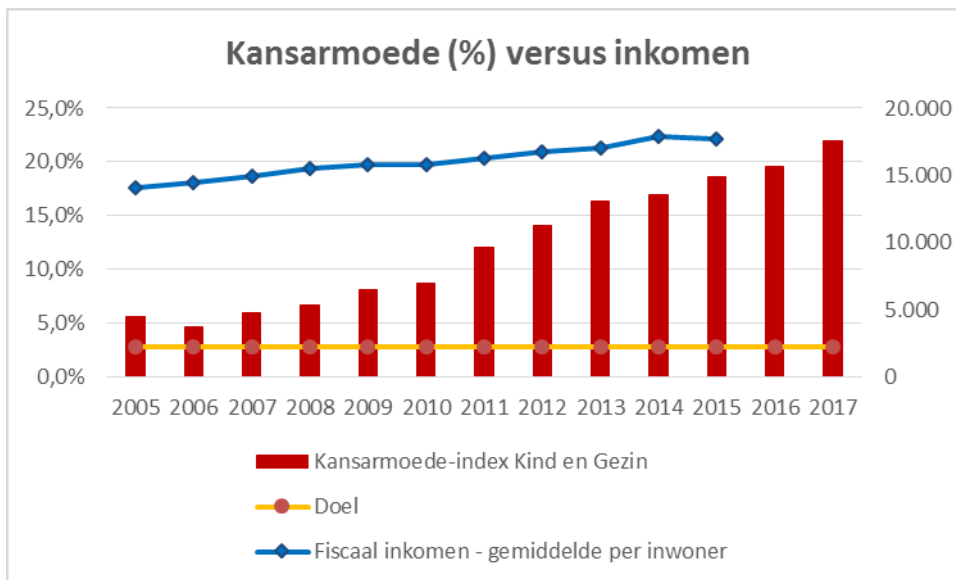
Decenniumdoelen is een samenwerking tussen Netwerk tegen Armoede, Welzijnszorg, Samenlevingsopbouw Vlaanderen, SAM, ABVV, ACV, ACLVB, Christelijke Mutualiteiten, Socialistische Mutualiteiten, UitdeMarge, Minderhedenforum, Beweging.net en wordt ondersteund door CERA

De lokale armoedebarmeter van Sint-Niklaas

1. Armoede versus inkomen

De belangrijkste indicator om de lokale armoede te meten is de kansarmoede-index van Kind en Gezin. De Europese armoede-indicatoren die Vlaanderen en België gebruiken zijn niet te vertalen naar het lokale niveau. De Kind en Gezin-indicator vertelt ons enkel over de armoede bij gezinnen met jonge kinderen. Deze indicator vertelt dus niet over armoede bij gezinnen met oudere kinderen of gepensioneerde gezinnen. We moeten deze indicator met andere combineren.

Toch is deze Kind en Gezin-indicator zeer belangrijk. Deze indicator geeft ons een inzicht in hoe armoede de komende jaren zal evolueren: een stijgende of dalende evolutie vertelt ons iets over de dalende of groeiende armoede. Helaas is wie als kind armoede kent, vaak gedoemd om later ook armoede te kennen.

Het armoede-decenniumdoel voor Sint-Niklaas ligt op 2,8%; dit is een halvering van de Kind en Gezin-armoede in 2005. De Kind en Gezin-indicator voor Sint-Niklaas toont sinds 2010 een snel stijgende trend tot 2017 richting 22%. Vanaf 2005 is er 16 procentpunt bijgekomen!

De Kind en gezin-indicator meet de armoede onder gezinnen met pasgeboren kinderen en heel jonge gezinnen. De indicator vlakt de armoede af door telkens het gemiddelde van drie jaar te nemen. Zo worden grote incidentele wijzigingen opgevangen.

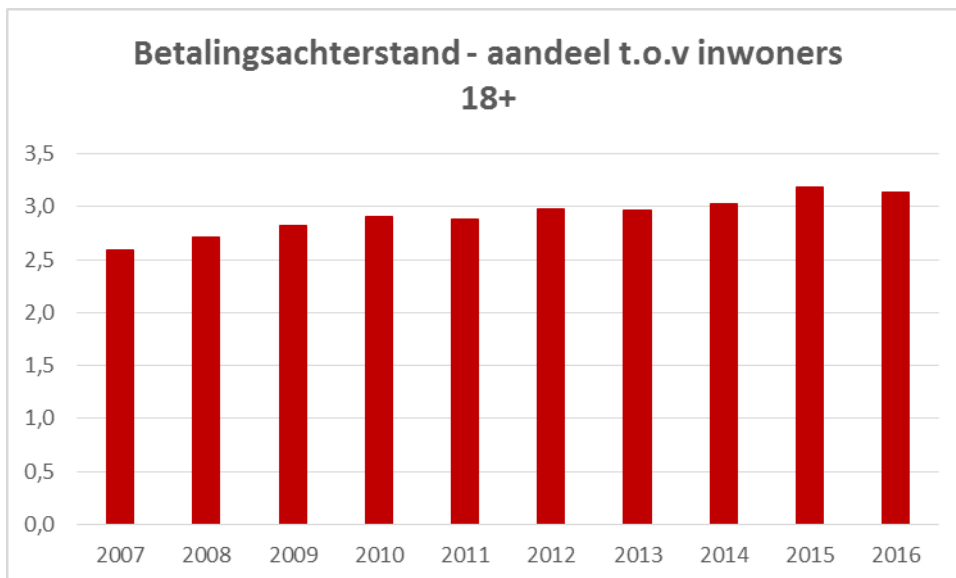
Het decenniumdoel is 20 procentpunt lager! De forse aangroei de laatste 7 jaar is dramatisch.

De Kind en Gezin-indicator biedt een blik op de toekomst van de armoede in Sint-Niklaas (en Vlaanderen). Meer en meer kinderen worden geboren in armoede. Dit bepaalt meer dan andere zaken hun leven. Binnen 15 jaar zijn de jongeren geboren tussen 2011 en 2015 ongeveer 18 jaar en hebben ze weinig kans om nog uit de armoede te geraken.

We vergelijken de Kind en Gezin-indicator met de evolutie van het fiscaal inkomen van de Sint-Niklase bevolking. De fiscale ontvangsten stijgen van 14.000 euro in 2005 tot 17.400 in 2015. Er is sinds 2014 een lichte daling vast te stellen.

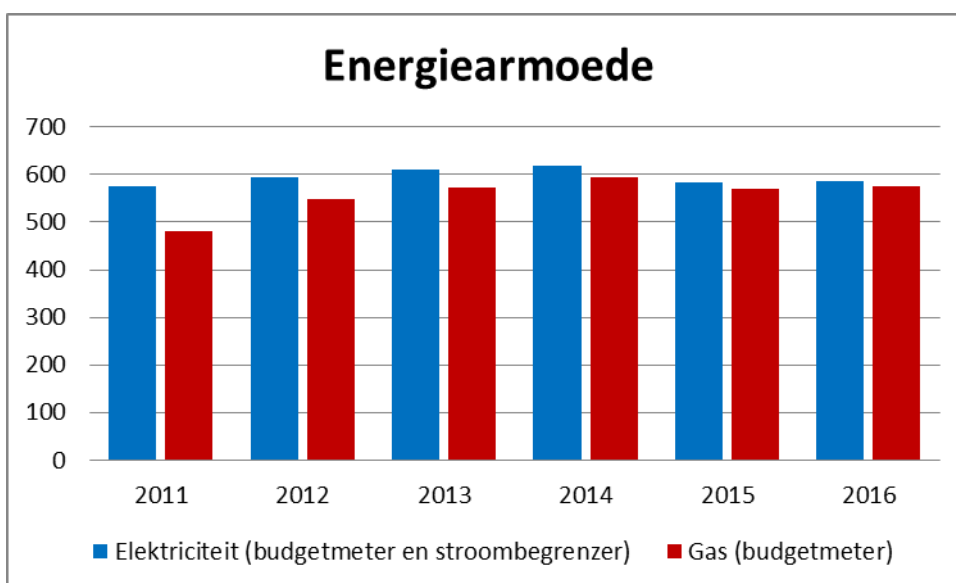
De hoge kinderarmoede vraagt extra middelen. Sint-Niklaas heeft solidariteit van Vlaanderen en omliggende gemeenten nodig, naast inzet van eigen inkomsten om een antwoord te formuleren.

De Kind en Gezin-indicator biedt één beeld van armoede in de gemeente Sint-Niklaas. Een andere indicator is de betalingsachterstand. Deze indicator geeft ons een beeld van de omvang van de armoede of het armoederisico in Sint-Niklaas.

We hebben enkel gegevens vanaf 2007 tot 2016. De grafiek toont tot 2012 een stijgende lijn tot 3%, de volgende twee jaar tot 2014 blijft dit stabiel, om vervolgens terug te stijgen tot 3,1%. De betalingsachterstand volgt min of meer de trend van de kinderarmoede.

De betalingsachterstand schommelt blijft tussen de 2,6 en 3,1% schommelen. De gestadige aangroei van de betalingsachterstand baart zorgen: het betekent dat een groeiende groep gezinnen het jaarlijks het moeilijk hebben om hun facturen te kunnen betalen. In Sint-Niklaas gaat het over een 1865 personen.

We zien een vergelijkbare evolutie als we kijken naar energiearmoede. De volgende grafiek geeft de evolutie weer van zowel de gas- als de elektriciteitsarmoede. Het aantal actieve budgetmeters voor elektriciteit met stroombegrenzer stijgt tot 2014 om dan licht te dalen tot 586 in 2015. Voor gas zien we een vergelijkbare trend: in 2015 576 budgetmeters.

Sinds 2011 is het aantal budgetmeters gestegen en blijft de laatste jaren stabiel hangen rond de 580 budgetmeters voor elektriciteit en 570 budgetmeters voor gas.

De grafiek van energiearmoede toont een mogelijk beeld van hoe de stad Sint-Niklaas armoede aanpakt. De werking van de Lokale Adviescommissie is hier bepalend. De LAC moet immers voorkomen dat gezinnen afgesloten worden van elektriciteit, gas of water of zoekt naar een oplossing voor her aansluiting. Momenteel werken de LAC's in Vlaanderen op zeer uiteenlopende manieren: OCMW's geven een eigen invulling aan de LAC-werking, afhankelijk van hun beleidskeuzes, hun visie op hulpverlening, het aantal personeelsleden ...

Het beeld van de energiearmoede is zorgwekkend: de budgetmeters voor elektriciteit en voor gas blijven op een eenzelfde niveau. Het Sint-Niklaase energiearmoedebeleid met rekening houden met de groeiende betalingsachterstand en de groeiende kinderarmoede.

Met deze drie indicatoren kunnen we een beeld schetsen van de armoede in Sint-Niklaas: de sterke stijging van de kinderarmoede, de aangroeiende groep met een betalingsachterstand en het stabiele niveau van budgetmeters moeten Sint-Niklaas zorgen baren.

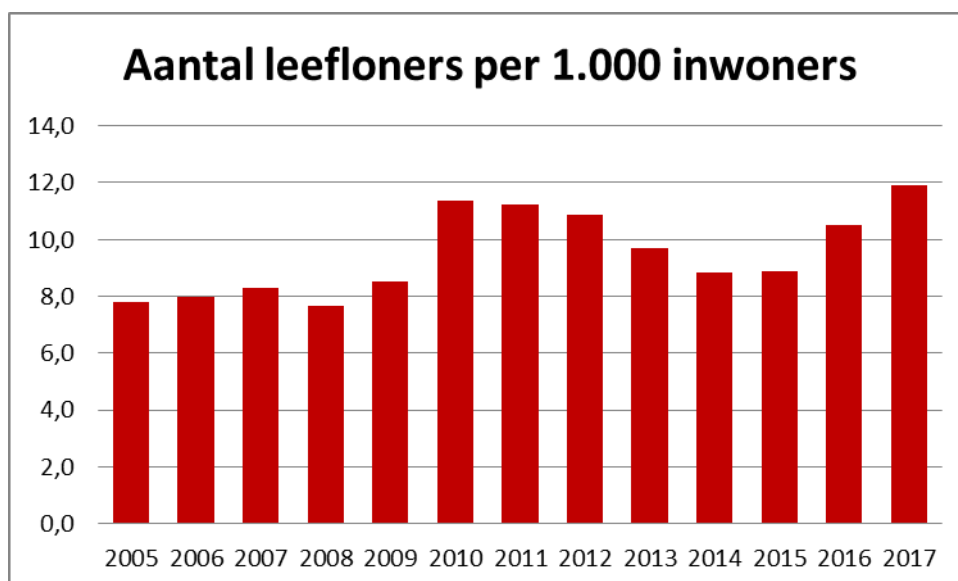
Deze indicatoren geven ons een blik op de toekomst: een duale samenleving ontwikkelt zich in Sint-Niklaas.

2. Wie is arm?

Bovenstaande grafieken geven een indicatie van de armoede te Sint-Niklaas. De volgende twee geven een beeld van wie er in armoede leeft.

De eerste grafiek geeft een beeld van de evolutie van het aantal leefloners te Sint-Niklaas. Sinds 2005 (0,78 promille) stijgt het aantal leefloners tot 1,14 promille in 2010 om dan gestaadig te dalen tot 2015. Vanaf 2016 is er een kantelpunt: het aantal leefloners stijgt opnieuw tot 1,20 promille.

De economische crisis is verantwoordelijk voor de eerste sterke stijging, de tweede golf, hiervoor is het federale beleid verantwoordelijk.

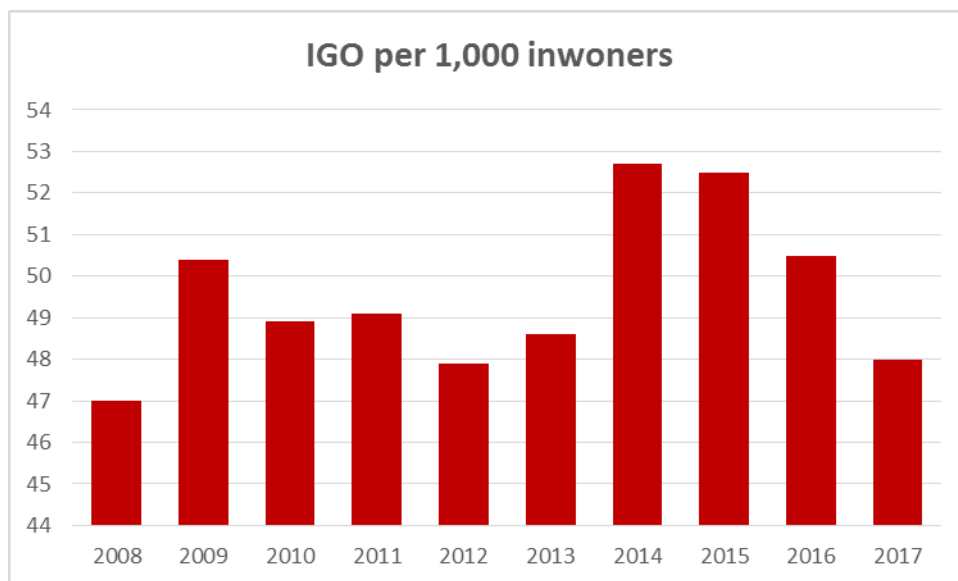
Een 940-tal gezinnen moet leven van een armzalig leefloon.

De vraag is: welk beleid voert de stad Sint-Niklaas voor deze gezinnen? Is dit een genereus beleid of ...?

De tweede grafiek geeft ons een zicht op de evolutie van het aantal arme ouderen. Sint-Niklaas kent heel wat ouderen die met een inkomensgarantie voor ouderen (IGO) moeten leven. De grafiek vertoont een sterk schommelende lijn: van 47 naar 52 per duizend inwoners om te eindigen op 48 promille van 65 jaar of ouder.

In 2017 zijn er 731 ouderen die moeten overleven met een armzalige IGO.

Ook hier rijst de vraag welk beleid de stad Sint-Niklaas voert voor deze groep ouderen.

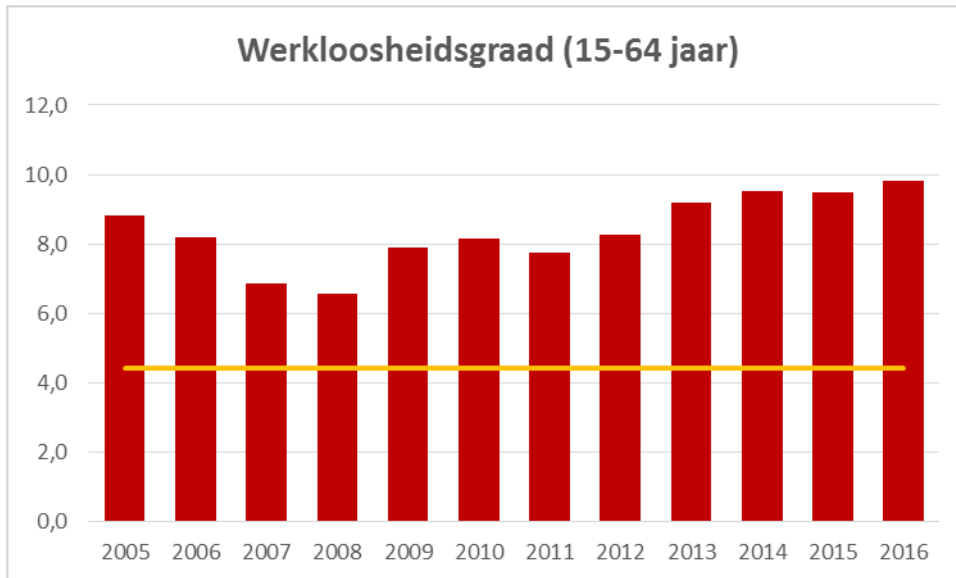

Wie is arm? De bovenstaande grafieken geven een indicatie: vooral oudere personen en mensen met een leefloon leven met een armoederisico of onder de armoedegrens.

3. Wie werkloos is, is meestal arm

Naast gepensioneerden en leefloners leven personen die lang werkloos zijn vaak in armoede. De recente federale maatregelen die langdurige werkloosheid bestraffen, duwen mensen in de armoede. Of deze bestraffing mensen helpt is echter geen uitgemaakte zaak. Integendeel, hoe harder gezinnen moeten proberen te overleven, hoe moeilijker het wordt om er uit te gerakenⁱ.

De werkloosheidscijfers voor Sint-Niklaas stijgen tot bijna 10% in 2017. De werkloosheid daalt tot 2008 om vanaf dan te stijgen tot 9,8%. De laatste vier jaar blijft de werkloosheid nagenoeg stabiel. Het decenniumdoel is vastgelegd op 4,4%. De werkloosheidsgraad blijft ongeveer 5 procentpunt verwijderd van het decenniumdoel. Tegenover 2005 is er geen vooruitgang gemaakt.

Wie zijn de werklozen in Sint-Niklaas? We hebben er een zicht op voor 2015: in Sint-Niklaas is 8,4% van de personen van EU-afkomst werkloos. Voor Europese niet-EU-landen is dat 19,9%, voor andere landen 13,2% en voor Turkije of de Magreblanden is dat 17,3%.

De werkloosheid blijft de laatste jaren schommelen rond 9% in Sint-Niklaas. Het decenniumdoel werd nooit bereikt. Heel wat personen met een migratie-achtergrond zijn werkloos.

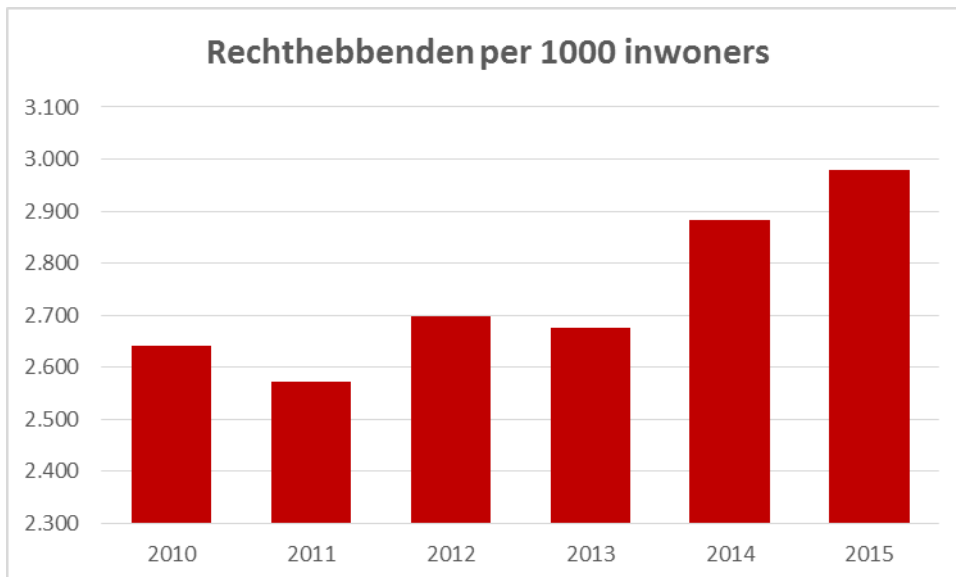
Heeft Sint-Niklaas een beleid gericht op deze verschillende groepen?

4. Gezondheid

Wie arm is, is ziek of wie langdurig ziek is, is arm. Wie extra zorg nodig heeft, heeft meer middelen nodig om deze te bekostigen. Hiervoor heeft Vlaanderen onder meer de zorgverzekering ingevoerd. De zorgverzekering bekijkt enkel de graad van de nodige zorg. Wie extra zorg nodig heeft kan rechthebbend zijn op een maandelijkse zorgpremie.

De zorgpremie geeft m.a.w. geen indicatie of mensen met zorg in armoede leven. Ze duidt enkel het aantal rechthebbenden aan die extra ondersteuning nodig hebben: de zorgpremie helpt hen hierbij.

Het aantal rechthebbenden op een zorgpremie geeft wel een duiding welk welzijnsbeleid de gemeente Sint-Niklaas moet voeren. Het aantal rechthebbenden stijgt van meer dan 2600 personen tot bijna 3000 personen ouder dan 65 jaar. In 2015 zijn er 2980 oudere personen in Sint-Niklaas die een zorgpremie ontvangen.

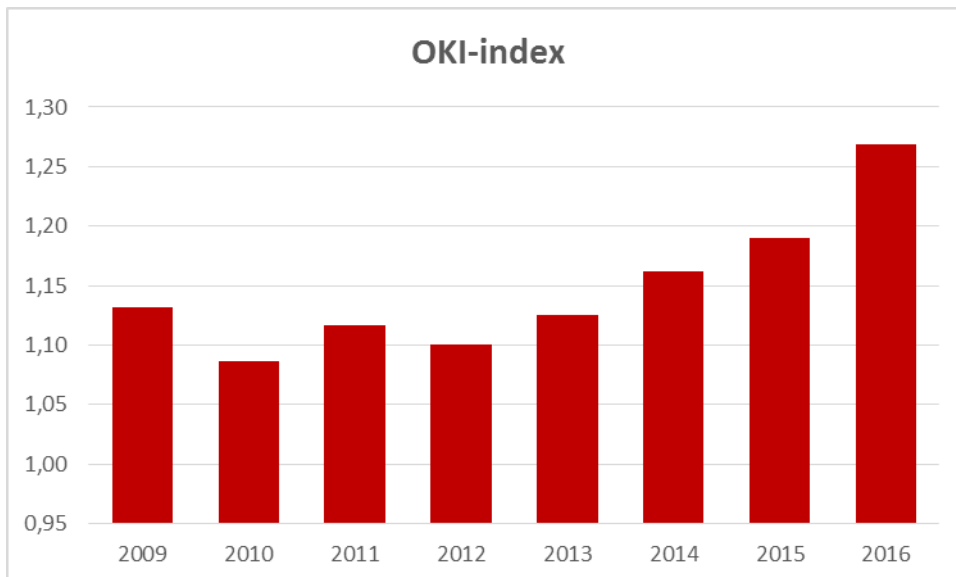
Personen met een IGO kunnen een zorgpremie ontvangen. Beide grafieken moeten dan ook tezamen gelezen worden. De zorgpremie kan voor veel ouderen een belangrijk verschil uitmaken. De vraag is of Sint-Niklaas een beleid voert voor deze groepen?

5. Onderwijs

Onderwijs was in de vorige eeuw de grote gelijkmaker. Dankzij (de democratisering van) het onderwijs is er een serieuze sociale mobiliteit op gang gekomen. Onderwijs die alle jongeren een kans geeft is ook vandaag meer dan belangrijk.

De Kind en Gezin-kinderarmoede-indicator toont voor Sint-Niklaas een negatieve trend. Stijgende kinderarmoede zal op termijn impact hebben op de schoolresultaten. we kunnen verwachten dat de jonge kinderen die vandaag in armoede opgroeien, morgen met achterstand of zelfs zonder diploma de school verlaten. We kunnen verwachten dat deze jongeren morgen de waterval in het onderwijs meemaken. Sint-Niklaas heeft er dan ook alle belang bij om een inclusief onderwijsbeleid te voeren.

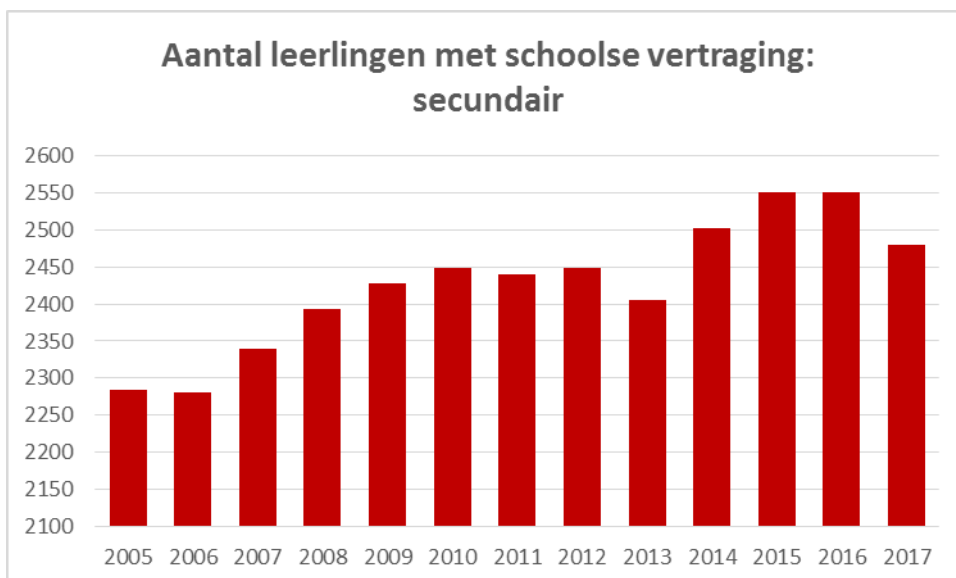
Vlaanderen heeft een onderwijsarmoede-indicator ontwikkeld: de OKI-Indicator. Deze wordt berekend als het aantal van de 4 leerlingenkenmerken (Thuis taal niet-Nederlands, Laag opleidingsniveau van de moeder, Ontvangen van een schooltoelage, Wonend in een buurt met hoge mate van schoolse vertraging) waaraan de leerlingen voldoen, gesommeerd voor alle leerlingen, en vervolgens gedeeld door het totaal aantal leerlingen. De OKI is bijgevolg een cijfer tussen 0 en 4. Hoe hoger, hoe meer kans op kansarmoede.

De OKI-index voor Sint-Niklaas vertoont een sterk stijgende tendens: van 1,09 in 2010 tot 1,27 in 2016. De OKI-index volgt de lijn van de kinderarmoede. De vraag is dus hoe deze index verder zal evolueren gezien de Kind en Gezin-indicator.

Een andere indicator is het aantal leerlingen met schoolse achterstand. Deze indicator vertoont een vergelijkbaar beeld: vanaf 2005 stijgt het aantal leerlingen met schoolse achterstand gestaag tot 2016, meer dan 2550. In 2017 daalt het aantal leerlingen met schoolse vertraging met 70 tot 2480 leerlingen.

In 2017 hebben deze jongeren de school met 2 jaar achterstand verlaten. Dit zijn allen jongeren die het moeilijk zullen hebben op de arbeidsmarkt en bijgevolg gemakkelijker in armoede terecht kunnen komen.

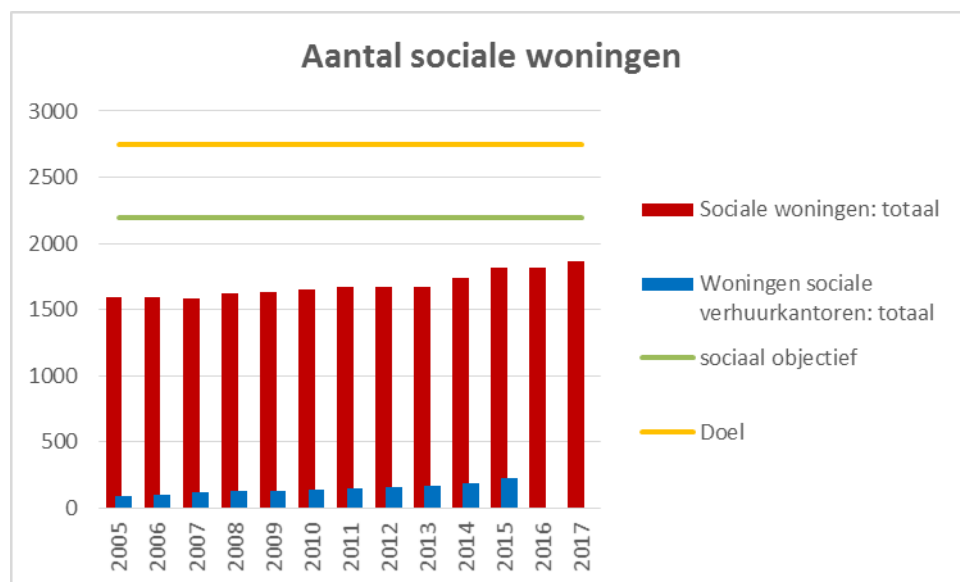
Jongeren die Nederlands niet als thuistaal hebben lopen veel vaker een schoolse achterstand op: 20% tegenover 4,3% van de jongeren die wel Nederlands als thuistaal hebben.

De Kind en gezin-indicator geeft aan dat deze groep niet zal verminderen. Heel wat kinderen worden geboren in armoede of zijn jong in armoede. Deze groep stijgt jaar na jaar. 2 op 5 van deze kinderen

hebben moeders met een migratieachtergrond. De uitdaging voor Sint-Niklaas is dan ook helder: een inclusief schoolbeleid is nodig.

6. Wonen

Wonen is het domein waar een gemeente of stad een verschil kan maken. Een gemeente maakt via haar ruimtelijk beleid en via haar woonbeleid een wezenlijk verschil: een sociaal woonbeleid helpt gezinnen uit armoede.

Vlaanderen heeft voor alle gemeenten een sociaal objectief vastgelegd. Dit sociaal objectief voor Vlaanderen is echter 25.000 sociale woningen lager dan het Decenniumdecenniumdoel. Het is met andere woorden een bescheiden decenniumdoel. Voor de stad Sint-Niklaas is er een sociaal objectief vastgelegd: 2196 sociale huurwoningen moeten er komen.

We vergelijken het aantal sociale woningen met het decenniumdoel. Deze ligt voor Sint-Niklaas op 2745 sociale huurwoningen.

Vanaf 2005 zijn er een kleine 300 sociale huurwoningen bijgekomen tot 1869. Ook het aantal SVK-woningen groeit gestadig tot 226. Er zijn heel wat inspanningen geleverd, maar toch bereikt Sint-Niklaas nog niet het sociaal objectief: nog een 100 woningen te gaan.

Het decenniumdoel ligt nog verder af: nog 450 woningen verwijderd van het decenniumdoel.

De stad Sint-Niklaas heeft de laatste jaren geïnvesteerd in sociale woningen. Toch zijn er nog te weinig. De groeiende armoede noodzaakt de stad om nog verder te investeren.

Dit heeft gevolgen voor huurders op de private huurmarkt. Te weinig sociale woningen betekent steeds meer huurders die te hoge woonlasten moeten betalen en die in armoede terecht komen. Voor 2016 hebben we cijfers: 45% van de huurders moet meer dan 30% van hun inkomen besteden aan woonlasten, dit is bijna 1 op 2 huurders!

Ook hier heeft Sint-Niklaas een belangrijke uitdaging: sociale woningen zijn een belangrijke instrument in de strijd tegen armoede. Meer sociale woningen zijn nodig om gezinnen uit armoede te halen.

7. Uitdagingen voor Sint-Niklaas

Net zoals andere gemeenten staat Sint-Niklaas voor heel wat uitdagingen. De lokale armoedebarmeter legt de grote uitdagingen bloot.

De kansarmoede stijgt het voorbije decennium fors tot 22%. Dat is een verviervoudiging tegenover 2005. Dit vertaalt zich de komende jaren in armoede op school, jongeren met schoolse achterstand en op lange termijn werkloosheid.

Gemeenten kunnen een beleid voeren gericht op kinderarmoede: de gezinnen opsporen, begeleiden, een menswaardig bestaan geven en een schoolbeleid voeren dat rekening houdt met kinderarmoede.

Uit de bovenstaande grafieken en cijfers blijkt ook het hoog aantal mensen met een migratieachtergrond dat rond de armoedegrens leeft. In vergelijking met personen geboren in België hebben zij een veel grotere kans op werkloosheid, op schoolse achterstand (1 op 5), en op kinderarmoede (2 op 5).

Een integratiebeleid en een antidiscriminatiebeleid gaan hand in hand. Dit is ook voor Sint-Niklaas een uitdaging.

Ook heel wat gezinnen van Belgische origine leven in armoede: kansarmoede stellen we immers vast bij 8% van de kinderen met een moeder van Belgische origine! Werkloosheid stijgt de voorbije jaren tot bij 10% in Sint-Niklaas. Ook de betalingsachterstand en de energiearmoede stijgen licht.

Zowel het aantal leefloners en het aantal ouderen met een IGO stijgen. Het sociaal beleid van Sint-Niklaas kan een tandje bijsteken.

Het sociaal en integratiebeleid kan zeer effectief zijn: het helpt mensen uit armoede, het helpt mensen die een beroep doen op het OCMW, het integreert mensen in de rijke Sint-Niklase samenleving. Sint-Niklaas kan meer investeren in een ruim sociaal beleid, maar heeft ook nood aan solidariteit van omliggende gemeenten en Vlaanderen.

De gestage uitbreiding van het aantal sociale woningen is hoopvol, maar onvoldoende. De sociale woonneed vraagt een extra inspanning van het Sint-Niklase woonbeleid. Het hoog aantal gezinnen die meer dan 30% van hun inkomen aan huur besteden is een mogelijk teken aan de wand.

ⁱ Zie ook Decenniumdecenniumdoelen, 10 jaar armoedebarmeters, een decennium armoedig beleid.